

LØGMANSRØÐAN Á ÓLAVSØKU 1993

Politiska stöðan og gongdin

Fyrstu mánaðirnar í ár hendu fleiri broytingar á politiska økinum.

Tá samgongan millum Javnaðarflokkin og Fólkaflokkin tók við í januar 1991, boðaði Atli P. Dam frá, at hann bert fór at sita í løgmansstarvinum í tvey ár, og við løgmannsskiftið 18. januar 1993 broyttist eisini talið á landsstýrismonnum hjá javnaðarflokkinum, soleiðis at Javnaðarflokkurin nú hevði løgmann og tveir landsstýrismenn.

Í samgongu millum tveir so ólíkar flokkar sum Javnaðarflokkin og Fólkaflokkin slepst ikki undan, at ymisku politisku grundsjónarmiðini koma týðiliga til sjóndar, tá búskapartrupulleikarnir gerast so stórir og álvarsligir sum hjá okkum.

Havandi í huga allar trupulleikarar, vit hava í dag, er tað skyldan hjá okkum politikarum so væl sum til ber at virka fyri politiskum stöðufesti og friði. Men tað krevur gott samstarv og vilja at finna felags loysnir. Er ikki so, gerast politisku viðurskiftini ótrygg.

Ásannandi at samgongan millum Javnaðarflokkin og Fólkaflokkin ikki longur var før fyri at tryggja politiskan frið og stöðufesti, varð 24. apríl í ár onnur samgonga skipað millum Javnaðarflokkin, Tjóðveldisflokkin og Sjálvstýrisflokkin.

Um ikki hevði borið til at skipað nýggja samgongu, hevði helst ikki verið annar móguleiki enn at skriva út nýval. Hetta kundi sjálvsagt eisini verið rætt, men sum stöðan er nú, hevði tað verið sera óheppið í fleiri mánaðir at havt eitt landsstýri, sum ikki var ført fyri ella hevði myndugleika at stýra og taka nýggjar avgerðir.

Tí er at fegnast um, at til bar at skipa sitandi samgongu, sum hevur sum fremsta arbeiðssetning at virka fyri at bøta um búskaparstöðu okkara og harvið skapa fyrirtreytir fyri øktum virkssemi í samfelagnum.

Høvdu vit á ólavsøku í fjør verið før fyri at sæð inn í framtíðina og sæð, hvat ið fór at henda komandi árið, høvdu flest øll helst øtast við. Tí samfelag okkara hevur neyvan verið fyri størri bakkøstum í so stutta tíð sum seinasta árið.

Víst kendu vit truplu stöðuna í vinnuni: Stóra minkingin í veiðunøgdini, fallandi fiskaprísirnir og vaksandi talið á trotabúgvum, sum so aftur høvdu við sær vøxtur í almennu veðhaldsútleggunum og øking í arbeiðsloysinum.

Eisini vóru vit greið yvir, at tað fór at verða trupult at gjalda alla okkara uttanlandsskuld aftur næstu árinum, og at tað fór at tyngja um bæði hjá tí almenna og einstaklinginum.

Men at veiðunøgðin við Føroyar fall við meira enn 25.000 tons sum seinasta árið, at botnurin heilt fór undan fiskamarkaðinum, at veðhaldsútleggið hjá landskassanum komu upp ímóti 300 milliönnum, at arbeiðsloysið fór upp um 20%, og at fólkatalið í Føroyum kom niður á 46.544 fólk, hevði helst eingin hugsað sær.

Og støðuna hjá bankunum kendu vit ikki.

Sjálvsagt var væntandi, at støðan í samfelagnum eisini hevði ávirkan á bankarnar; men vit kendu okkum trygg, at bankarnir í teimum góðu peningaríku tíðunum høvdu sett nóg mikið av at standa ímóti við, tá verri fór at ganga.

Á flestu okkara kom tað, sum hendi 6. oktober 1992, púra óvart.

Fyrsta bankakreppan førði til avtaluna við Danmark tann 6. oktober, tá landsstýrið lænti 500 mió. kr. til m.a. at seta í Fíggingargrunnin frá 1992, sum so setti pening í Sjóvinnubankan.

Men ikki var nóg mikið við hesum. Í februar var neyðugt at læna 350 mió. kr. afturat at seta í Fíggingargrunnin at stuðla Sjóvinnubankanum við.

Í mars hendi so aftur ein broyting í ognarviðurskiftunum í føroysk bankahæiminum, og tíverri er fryktandi fyri, at enn eru ikki allir trupulleikarnir hjá bankanum loystir. Tí er komið við í rammuvartaluna frá mei mánaði møguleikin at læna 540 mió. kr. til føroysku vankarnar.

Mangur føroyingur spyr helst, um rætt varð atborið? Er rætt at skuldarbinda vanligu skattaborgaran í Føroyum við umleið einari milliard í peningi at bjarga teimum privatu bankunum við og á henda hátt at flyta privatskuld yvir í landskassan?

Hvat hevði hent, um vit ikki høvdu bjargað bankunum? Hevði onkur annar gjørt tað, ella høvdu bankarnir farið, hvat hevði so hent?

Alt hetta eru spurningar, vit kunnu seta; men vit hava ikki nakað greitt svar. Bert mugu vit staðfesta, at tá bankakreppurnar stungu seg upp, tók landsstýrið avgerð um at bjarga bankunum, og lögtingið hevur góðkent avtalurnar, sum landsstýrið gjørði.

Fíggingar- og búskaparmál

Afturgongdin í búskapinum tey seinastu árinum við hópi av húsagangum innan vinnuna, minkandi virksemin, minkandi lønarinntøku, minkandi skatti og tørvandi megi hjá vinnuni at gjalda sínar skyldur hevði ta avleiðing á heysti í 1992, at teir báðir stóru bankarnir komu í trongstøðu.

6. oktober varð ein avtala undirskrivað um 500 mió. kr. í láni úr ríkiskassanum til landsstýrið, Tær 300 mió. kr. vórðu settar sum nýggjur eginpeningur í Sjóvinnubankan.

meðan 200 mió. kr. vórðu nýttar til at bøta um gjaldføri landskassans, sum eisini var út av lagi vánaligt. 200 mió. kr. lænti landsstýrið haraftírat úr Íleggjargrunninum fyri Føroyar og setti peningin í sjóvinnubankan.

Føroya Banki kom eisini í trongstøðu, og nakað seinni setti høvuðspartaeigarin í hesum banka, Den Danske Bank, 300 mió. kr. sum nýggjan eginpening í bankan. Bæði Sjóvinnubankin og Føroya Banki niðurskrivaðu virðið á partapeninginum.

Longu 1. februar 1993 var Sjóvinnubankin aftur komin í trongstøðu. Landsstýrið tók 350 mió. kr. aftrat í láni úr ríkiskassanum og styrkti bankan við nýggjum eginpeningin.

Í mars mánaði keypti fíggingargrunnurin meirilutan av partapeninginum í Føroya Banka frá Den Danske Bank, sum afturfyri yvirtók 30% av partapeninginum í Sjóvinnubankanum. Den Danske Bank eigur eisini 30% av partapeningum í Føroya Banka.

28. mai varð ein rammuavtala gjørd millum landsstýrið og stjórnina, sum tryggjar landsstýrinum móguleika at fáa lán úr ríkiskassanum til afturgjalding av uttanlandsskuld landskassans tey komandi árin. Samstundis varð avtalað, at landskassin skuldi taka 1 mia. kr. í láni úr ríkiskassanum beinanvegin. 440 mió. kr. fóru til gjaldførið landskassans. Hinar 560 mió. kr. standa tøk at nýta sum gjaldførishjálp ella nýggjur eginpeningur í báðum bankunum, um tað gerst neyðug.

Landskassin eigur sostatt meirilutan av partapeninginum í Sjóvinnubankanum og Føroya Banka.

Sambært avtalunum við stjórnina verður partapeningurin umsitin ígjøgnum tann sonevnda Fíggingargrunnin frá 1992, sum við sínum meiriluta á aðalfundi velur nevndirnar í bankanum.

Nevndin í Fíggingargrunninum frá 1992 hevur fimm limir, har danska stjórnin hevur valt trýggjar limir, meðan landsstýrið hevur valt tveir. Seinni hevur landsstýrið tryggjað sær rætt til eisini at hava tveir eygleiðarar á fundum í nevndini.

Í sambandi við lántøkurnar úr ríkiskassanum vórðu ávísar fyrirtreytir settar í avtaluna. Tær vóru m.a. - ein bygnaðarnevnd skuldi setast at gera tilmæli um fiskivinnuna í framtíðini - at javnvág skuldi fáast í inntøkur og útreiðslur hjá Arbeidsloysistryggingini

- at onki nýtt alment byggiarbeiði skuldi setast í gongd í 1993, og

- at danskar lógir við fyriskipanum skuldu setast í gildi um partafeløg, smápartafeløg, roknskap, vinnugrunnar, bankar og sparikassar og um ávísar fíggingargrunnar.

Allar hesar treytir eru loknar.

Harumframt setti stjórnin teytir um- at inntøkur og útreiðslur landskassans í 1993 skuldu javnviga, og - at tryggjast skuldi, at hækkandi kommunuskattur ikki tyngdi um hjá landskassanum.

Hesar treytir eru ikki loknar enn. Landsstýrið hevur eisini bundið seg til, at tað skal ikki uttan

góðkenning frá stjórnini taka nýggj uttanlandslán, økja landskassans skuld ella veita nýggj veðhald.

Landsstýrið legði fíggjarlógarruppskotið 1993 fyri tingið í august 1992. har roknað varð við einum halli uppá 150 mió. kr. Eftir kravi frá stjórnini um, at javnvág skuldi vera á fíggjarlógini, gjørði landsstýrið nýtt uppskot, har roknað varð við einum yvirskoti uppá 29 mió. kr.

Men tann búskaparliga gongdin hevur verið so vánalig, at stórt hall verður á fíggjarlógini í ár. Tað er torført at meta um ávís viðurskifti, m.a. um inntøkurnar av beinleiðis og óbeinleiðis skatti restina av árinum, og hvussu stór tey samlaðu útleggini fyri veðhald gerast - men mett verður, at beinleiðis hallið í ár verður um eina hálva miljars krónur.

Aðrar útreiðslur, sum landskassin hevur havt og fer at hava í árinum, skulu leggjast aftrat hesum halli. Her er talan um tær 350 mió. kr., sum eru settar sum eginpeningur í Sjóvinnubankan í ár, 140 mió. kr., sum eru lagdar út fyri almennar grunnar, og 60 mió. kr., sum eru lagdar út fyri IRF. Tilsaman verður hall landskassans í ár sostatt um eina miljard krónur.

Útlit eru ikki, at javnvág fæst á fíggjarlógina í 1994 heldur, men væntandi verður undirskotið munandi minni enn í ár.

Samráðingar verða við stjórnina um mánaðarskiftið september-oktober um ríkiskassalán til hallið á fíggjarlógini og til afturgjalding av uttanlandslánum næstu árin.

Lands- og kommunuskatturin fyrra hálvárið er 4,8% minni enn fyrra hálvár 1992. Samstundis er býtið av skattinum millum landskassan og kommunurnar broytt. Landsskatturin var minni fyrra hálvár sammett við fyrra hálvár í fjør, meðan kommunuskatturin øktist í sama tíðarskeiði. Kommunanna partur av skattinum var størri fyrra hálvár í ár enn somu mánaðir í fjør.

Orsøkin er, at fleiri kommunur hava hækkað skattaprosentið munandi, og tann niðurskurður, sum verður gjørdur, tá tann álíknandi skatturin fer upp um 50%, nerver fyrst og fremst landskassan. Landsstýrið fer í heyst at leggja uppskot fyri tingið um at broyta skattalógina soleiðis, at tað høga skattaprosentið í kommunum ikki nerver landskassans inntøkur ov nógv.

Netto uttanlandsskuldin minkaði úr 8,2 mia. kr. í 1991 niður í 7,8 mia. kr. í 1992. Landskassans uttanlandsskuld er við lánum úr ríkiskassanum uppá 1,3 mia. kr. í ár komin upp á 4,1 mia. kr.

Í 1991 var yvirskot á gjaldsjavnanum uppá 400 mió. kr., og í 1992 var javnvág.

Handilsjavnin er framvegis góður, í 1991 vísti handilsjavnin eitt yvirskot upp á 760 mió. kr., og í 1992 var yvirskotið 485 mió. kr., bæði tøluni uttan útflutning av skipum. Ein broytt skrásetingarskipan fyri innflutningin í 1992 ger sítt til, at avlopið tykist væl minni enn árið fyri.

Fyrra hálvár í ár vísir handilsjavnin eitt yvirskot upp á 363 mió. kr., sum er 300 mió. kr. betri enn fyrra hálvár í 1992. Útflutningsvirðið minkaði 50 mió. kr. fyrra hálvár í mun til fyrra hálvár í fjør, meðan innflutningurin minkaði heilar 350 mió. kr. Innflutningurin av so at siga øllum vørusløgum minkaði, tó so at innflutningurin av nýtsluvørum minkaði mest.

Rentubyrðan av uttanlandslánunum er stór. 350 mió. kr. standa á fíggarlógini í ár til rentur, og talið fer at toga upp ímóti teimum 400 miljónunum næsta ár.

Rentulækking í Týsklandi kann tó hava við sær, at rentubyrðan hjá landskassanum verður minni. Roknað varð við, at henda rentulækking fór at spara landskassanum 45 mió. kr. í ár og 80 mió. kr. næsta ár. Men valutaspekulantar hava lagt slíkt trýst á donsku krónuna, at rentan í Danmark er hækkað 2% fyribils, men hildið verður ikki, at henda høga rentan fer at standa við.

Sum heild hevur rentulækking stóran búskaparlígan týðning. Nevnast kann, at samlaðu lánini í Føroyum og uttanlands vórðu í 1991 gjørd upp til 23 mia. kr. Ein rentulækking upp á 1% gav tá einstaklingum, feløgum og tí almenna sparingar upp á 230 mió. kr.

Teir føroysku peningastovnamir hava lækkað út- og innlánsrentuna í ár, men rentumarginalurin er framvegis stórur. Minkar tapsvandin hjá bankunum, kann hugsast, at rentumarginalurin fer at minka.

Ilt er meta um, hvussu búskaprliga gongdin fer at verða frameftir. Øll bíða eftir, at saneringin av fiskavíkjum skal verða liðug. Fyrr enn hetta arbeiðið er fingið frá hondini, vita hvørki myndugleikar, vinnulív ella peningastovnar, hvat gerast skal hvussu. Tí er umráðandi, at nevndin, sum arbeiðir við saneringini, og peningastovnamir bera skjótt at.

Tann umskipan av samfelagsbúskapinum, sum nú fer fram, hevur við sær, at størri fíggarlig ábyrgd verður lögð á einstaklingin. Landskassin veitir ikki fleiri veðhald, og landsstýrisins støða er, at kommunurnar ikki eiga at yvirtaka tann lut í vinnuni, sum áður lá hjá landskassanum.

Føroyingar eiga væl av peningin í innistandandi, bæði í føroyskum og útlenskum peningastovnum, og tað er at vóna, at kvinnur og menn hava áræði at seta neyðugan pening í nýggjar vinnufyrirøkur, sum verða stovnaðar á haldgóðum grundarlagi. Landskassin kann so spáa til við avmarkaðum íløgustudningi.

Arbeiðsloysið

Tá ið lógin um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing varð smíðað, var hugsanin, at arbeiðsloysið fór at liggja um eini 7-8%. Støðan er í dag tann, at arbeiðsloysið liggur oman fyri 20%.

Stutt eftir, at útgjaldingarnar úr arbeiðsloysisskipanini byrjaðu, gjørdist greitt, at inntøkurnar til skipanina vóru lægri enn útgjaldingarnar. Í vár var neyðugt at veita stuðul og lán til skipanina umframt at broyta lógina, so frægari javnvág fekst millum útgjöld og inntøkur.

Lógin um arbeiðsmarknaðareftirlønargrunn er broytt soleiðis, at inngjældini til grunnin nú fara til arbeiðsloysiskipanina til 1. apríl 1994.

Hesi tiltøk eru gjørd í tøttum samstarvi við stýrið fyri arbeiðsloysisskipanina og arbeiðsávísingina. Um samfelagsstøðan ikki batnar, kann skipanin fáa fíggartrupulleikar komandi árin.

Landsstýrið fer at undirskriva sáttmála um at samskipa donsku og føroysku arbeiðsloysisskipanirnar í næstum.

Í ár eru 5 mió. kr. avsettar á fíggarlógini til arbeiðsskapandi tiltøk fyri ung, og hava kommunurnar sýnt játtanini stóran áhuga. Reglugerð fyri játtanina er gjørd, og er ætlan landsstýrisins í komandi ári at økja hesa játtan.

Lógin um arbeiðsloysistrygging og arbeiðsávísing er broytt soleiðis, at tað ber til at fáa arbeiðsloysistuðul í samband við ávís arbeiði í styttri tíð.

Umsitingin ger reglur um arbeiðsskapandi tiltøk, tá ið veitingar vegna arbeiðsloysi verða latnar eftir forsorgarlógini.

Arbeiðsmarknaðarmál

Lógin um trygdargrunn fyri avreiðingar og lønir er broytt soleiðis, at útgjaldsupphæddin er minkað, og dagatalið fyri avreiðingar er hækkað upp í 30 dagar. Lógin um frítíð við løn er broytt soleiðis, at frítíðin er stytta og frítíðarlønin lækkað.

Flestu feløgini hjá teimum alment løntu gjørdur fyrr í ár ískoyttissáttmála við landsstýrið um lønalækking at galda til 1. januar 1994. Við hesum vístu fakfeløgini, at tey skiltu álvarsomu støðuna í samfelagnum, og hava tey verið við til at borið ta búskaparligu afturgongdina.

Landsstýrið hevur í juli gjørt lønarsáttmálar við tey feløg hjá alment settum at galda til 1. juni 1995.

Allir aðrir sáttmálar millum landsstýrið og fakfeløgini fara úr gildi 1. januar 1994. Vónandi føra komandi samráðingar til eina loysn, sum allir partar kunnu liva við.

Fiskivinnumál

Bygnaðarnevndin, sum landsstýrið setti í vár at koma við uppskoti m.a. um, hvussu tilfeingið við Føroyar verður troytt á skilabestan hátt, varð liðug 1. juli. Landsstýrið er sinnað í høvuðsheitum at fylgja tí stevnu, ið nevndin tilmælir.

Fyri, øll sjónarmið kunnu koma fram, og so breið undirtøka sum til ber, kann fáast fyri loysnum í hesum álvarsmáli, leggur landsstýrið álitid fyri lögtingið til umrøðu beinanvegin.

Hóast føroyski fiskiflotin ikki er ov stórur til framtíðina, so er tað ein sannroynd, at við verandi tilfeingi er fiskiflotin alt ov stórur. Neyðugt verður tí hjá einum parti av flotanum at fara undir at veiða alternativ fiskasløg og royna ótroyttar møguleikar.

Tí hefur landsstýrið givið rættiliga nógv royndarloysi við nýggjum veiðuháttum eftir havtasku, svartkalva, krabba, stinglaksi, langasporlí og gulllaksi.

Landsstýrið er sinnað at geva nøkur innflutningsloysi til skip at troyta ónýtt tilfeingi í altjóða og eignum sjógvi.

Livilíkindini hjá langfaraflotanum, sum sóu ógvuliga døpur út, gjørdust rættiliga óvæntað betri, nú stóra rækjuøkið á Flemish Cap varð funnið. Landsstýrið fylgir væl við í tí, sum fer fram har, og er við í samráðingunum í NAFO um nýggju fiskileiðirnar.

Heimaflotin er meint raktur av fiskaprískreppuni á europeiska marknaðinum. Avreidd eru í ár sløk 32.000 tons, so samlaða talið fyri árið fer neyvnan upp um 69.000 tons móti umleið 77.000 seinasta ár.

Fiskiðnaðurin er merktur av stóru fíggjarkreppuni í samfelagnum, og stígur er tí komin í at ganga nýggjar leiðir. Nú føroyski fíggjarheimurin er komin í fastari legu, og stóra skuldin í ídnaðinum er skorin burtur, skuldu móguleikar verið fyri at hildið fram við at umleggja fiskiðnaðin til at framleiða lidnar vørur beinleiðis til brúkaran.

Veiðunøgdin hjá feskfiskafлотanum minkar so mikið nógv, at tað er umráðandi at gongd kemur á aftur rávøruinnflutningin til fiskiðnaðin. Landsstýrið arbeiðir við ætlanum um at stimbra fiskiðnaðin í markanaðarføringini, bæði tá talan er um tann amerikanska og tann europeiska marknaðin.

Alivinnan

Í 1992 var útflutningsvirðið á alifiski 579 mió. kr. burturúr eini framleiðslunøgd uppá 17.200 tons. Árið fyri var útflutningsvirðið 545 mió. kr. og framleiðslan 18.100 tons. Økta útflutningsvirðið í mun til framleiðsluna stavar frá hægri prísnum og betri tamarhaldi á heilsustøðuni.

Hóast økta útflutningsvirðið hefur alivinnan nógvvar trupulleikar at dragast við, og fleiri alibrúk eru niðurløgd. Stórur partur av alivinnuni verður fíggjarliga umskipaður, og samtykti løgtingið á vár at geva stuðul til smoltkeyp næstu trý árin, so at alivinnan í eina tíð betur kann umskipast.

Smoltútsetingin í ár er á sama støði sum í fjør, t.v.s. góðar 5 mió. smolt. talið á alistøðum minkar. Í fjør settu 30 støðir út og í ár settu umleið 20 støðir út. Metta framleiðslan er í ár 17.000 tons og 15.000 tons næsta ár.

Landsstýrið ætlar í komandi tingsetu at broyta lógargrundarlagið fyri alivinnuna so vinnan fær greiðari reglur at virka eftir. Fyri at verja umhvørvið verður miðað ímóti at fækka aliloyvini í ávísum økjum og eggja alarunum at leggja út á nýggjum leiðum, so trýstið á umhvørvið verður hóskandi og javnari um landið.

Sjóvinnumál

Føroyska altjóðaskipaskráin hevur verið í gildi í eitt ár, og higartil eru 15 skip skrásett. Trý útlendsk skip standa á skránni. Skal talið á útlenskum skipum, skrásett í Føroyum, økjast, verður neyðugt at broyta ávísar lógir. Tær broytingar, ið landsstýrið umhugsar, eru í lóg um trygging, í lógunum um arbeiðsmarknaðareftirlønargrunn og trygdargrunn og í lóg um arbeiðsloysistrygging.

Í sjómanslógini frá 1988 eru reglurnar at tryggja sjómenn móti inntøkumissi broyttar. Lógin verður nú sett í gildi, og umsitingin av sjóvinnulóggávuni og skipaskrásetingin verður samskipað við skipaefirlitið 1. oktober.

Ídnaður

Sum fráboðað í seinastu ólavsøkurøðu kom føroyskur ídnaður í fría kapping við útheimin 1. januar í ár.

Sjálvt um handilssáttmálin við EF hevur virkað hampuliga væl, so hava hesar broyttu fortreytirnar serliga givið teimum fyrítøkum trupuleikar, ið hava grundað seg á framleiðslur aftan fyri gamla verjutollmúrin. Nakrar fyrítøkur hava tikið av avbjóðingini og hugsað meir og meir um at virka á altjóðamarknaðum.

Tað, at føroyskur ídnaður skal virka í fríari kapping við útheimin, er ein stór avbjóðing, og ásannast má, at annar trupulleikin er, at føroyingar keypa ikki nóg nógv føroyska framleiðslu, hóast føroyska vøran hevur somu dygd og sama prís.

Landbúnaður

Hesi scinnu árinu hevur landbúnaður ment seg í stórum, so at vit í dag tosa um ovurframleiðslu av eitt nú mjólk. Best hevði verið, um vit framleiddu meira kjót, men prískappingin uttaneftir er so stór, at hesin tátturin hevur ilt við at fóta sær.

Játtanin til Roynðarstöðina í Kollafirði er munandi skerd, og verður tí virksemið hjá støðini endurskoðað. Ætlanin er kortini at halda fram við roynðarvirkseminum, serliga við kanningum av føroyskum fódri, og støðan verður í størri mun ein landbúnaðarmiðdepil.

Ferðavinnan

Ferðavinnan verður at menna við atliti til náttúru, umhvørvi og mentan okkara, so tey ikki verða nervað av vaksandi ferðavinnu. Hetta er neyðugt, um vit skulu byggja upp eina varandi ferðavinnu.

Ferðavinnan hevur tann fyrimun, at hon er ikki so fløgukrevjandi, sum nógvar aðrar vinnur, samstundis sum inntøkurnar spjaðast um landið og manna millum. Vinnan kann tí gerast eitt gott ískoyti til búskapin og kann eisini skapa nógv arbeiðspláss.

Ein skjót framgongd innan ferðavinnuna krevur, at politikarar, ferðaráð og privata vinnan arbeiða neyvt saman og taka tøk í felag.

Ferðaráð Føroya ætlar í januar 1994 at leggja fram eina verkætlan um at skipa og menna føroysku ferðavinnuna.

Lógamál

Umfatandi broytingar eru framdar í vinnulívslóggávuni. Nýggjar lógir eru komnar um ávísar kredittstovnar, lóg um bankar og sparikassar v.m., lóg um vinnurekandi grunnar, lóg um árs-roknskapir fyri ávís feløg, lóg um smá lutafeløg og lóg um partafeløg. Nakrar lógir vórðu settar í gildi 1. juli, aðrar koma í gildi 1. januar 1994.

Landsstýrið ætlar eisini at leggja uppskot fyri tingið um nýggjar lógir fyri alt tryggingartøkið, soleiðis at bæði tryggingarlóggáva og vinnulívslóggáva lúka øll krøv til nútímans evropeiskt lógaverk.

Fyri tveimum árum síðani setti landsstýrið nevnd at viðgera skrásetingarlóggávuna. Vegna stórar arbeiðsbyrðar er arbeiðið ikki liðugt. Í komandi tíð fer landsstýrið at streingja á at fáa arbeiðið liðugt, soleiðis at til ber at fáa nýggja ella broytta lóggávu í hesum øki í tingárinum.

Á teimum økjum, ið ikki eru føroysk sermál, er tað so, at vit her í Føroyum í mongum førum virka undir gamlari danskari lóggávu. Orsøkin kann vera, at vit føroyingar ikki vilja hava nýggju dansku lógirnar ella, at vit ikki hava fingið í lag at seta tær dansku lógirnar í gildi í Føroyum.

Farið verður undir at fáa dagført ymsar lógir á borgarrættarlaga økinum, serliga innan familju- og persónsrætt.

Skúlamál

Ein høvuðshending á fólkaskúlaøkinum er, at skúlin í ár heur fingið nýggjar leiðbeinandi lesiætlanir frá 1. til 10 flokk og nýtt álit um tíma- og lærugreinabýti.

Í fjør tók landsstýrið stig til saman við skúlabókagunninum at skipa fyri serligum tiltaki, sum bar í sær, at skúlarnir kundu fáa meiri og bíligari undirvísingartilfar. Skipanin hevur fingið góða undirtøku og heldur fram í ár.

Arbeitt verður við at fáa Bókamiðsøluni hókandi karmar til virksemi sítt

Arbeidsbólkurin, sum skuldi gera ítøkilig uppskot til nýggja studentaskúla- og HF- skipan er komin langt. Ætlandi verður eitt samlað lógaruppskot lagt fyri lögtingið um 1. decembur, soleiðis at nýggja studentaskúla- og HF- skipan fer at virka næsta skúlaár.

Tá skúlin byrjar aftur, fer studentaskúlin og HF- skeiðið í Eysturoynni í nýggj høli á Kambsdali.

1. august eru heimaskipara-, skipara- og skipsfórararútbúgvingarnar samskipaðar.

Tilgongdin er stór bæði til sjómansskúlnar og maskinskúlan. Sum er hava skúlnir tað trupult fíggjarliga og hava hvørki orku ella húsaumstøður til at taka allar næmingarnar, sum søkja.

Teknisku skúlnir eru farnir undir nýggjar tøkniligar útbúgvingar. SIT útbúgvingarnar byrjaðu í fjør, og í august byrja verkstaðarskúlnir og HT, ella tøkniligt studentsprógv.

Landstýrið fer í hesi tingsetu at leggja fyri lögtingið uppskot til lóg um ráðskipan fyri útbúgvingarnar á vinnuskúlaøkinum, ið tryggjar vinnuni neyðugt innlit og neyðuga ávirkan.

Hóast játtanin til Fróskaparsetrið á lögtingsfíggjarlógini er munandi skerd, er virkseimið á stovninum ikki so nógv merkt av hesum. Tó eru onkrar ætlaðar útbúgvingar fyribils útsettar, meðan aðrar nýggjar útbúgvingar eru settar á stovn á royndarstigi.

Eitt tað størsta tiltakið í løtuni er tann stóra móðurmálsorðabókin, sum er ætlað at koma út í 1995. Tað næsta verður at fara undir eina stóra dansk-føroyska orðabók.

Mentanarmál

Hóast Føroyar eru vorðnar sjálvstøðugt biskupsdømi, er kirkjuliga lóggávan framvegis dansk. Ein stórir partur av kirkjuligu lóggávuni er gamal, og í øðrum førum vænta lógarheimildir. Tí verður kirkjuliga lóggávan dagförd.

Hóast trongu hølvisviðurskiftini megnar starvsfólkið á Sjóntvarpi Føroya at gera 500 tímar við føroyskum tilfari um árið. Hetta er munandi meira enn aðrar sjónvarpsstøðir. Við teknisku menningini verður helst neyðugt at endurnýggja alla upptøkuútgerðina komandi 2-3 árin.

FM-sendinetið hjá Útvarpi Føroya er 24 ára gamalt, og neyðugt verður at endurnýggja tað. Telefonverkið metir, at tað fer at kosta einar 3-4 milliónir krónur.

Tað var ein stórhending, tá nýggja Listasavnið lat upp í summar. Danskir grunnar, landsstýrið og Tórshavnar kommuna fíggjaðu nýggja bygningin.

Hølvisviðurskiftini hjá Føroya Forminnisavni eru ov vánalig og trong til størri framsýningar, og í ávísam førum enn tá vandamikil. Arbeitt verður við at fáa savninum hóskandi karmar til framsýningar og goymslur.

Samstundis, sum vit finga lóg um Føroya Landsskjalasavn, kom avtalan, sum landsstýrið gjørði við danska forsætismálaráðið um skjølina hjá danskum stovnum í Føroyum. Nú hava allir stovnar skyldu at lata Landsskjalasavninum skjøl síni í varðveitslu.

Heilsumál

Sjúkrahúsverkinum hevur í fleiri ár verið álagt stórar sparingar, og ikki eru útlit til størri játtanir til heilsuverkið. Tí hevur landsstýrið í samstarvi við heilsumálaráðið sett ein sakkønan ráðgevingarbólk at greina heilsuverkið. Arbeidssetningur bólsins er eitt nú at lýsa og meta um uppgávubýtið millum tey trý sjúkrahúsini, millum føroyska sjúkrahúsverkið og

Ríkissjúkrahúsið, millum primeru heilsutænastuna og sjúkrahúsverkið og at lýsa og meta um leiðslubygnaðinum í froyyska sjúkrahúsverkinum. Arbeiðið verður væntandi liðugt um mánaðarskiptið september/oktober.

Konsulentskipan er fingin í lag við Ríkissjúkrahúsið, so krabbameinssjúlingar nú kunnu fáa partar av viðgerðini á Landssjúkrahúsinum. Slík skipan fyri hæmodialysuviðgerð av nýrasjúklingum verður fyrireikað at fara í gongd í december.

Uppbygningurin til Suðuroyar Sjúkrahús verður liðugur næsta heyst, men neyðugt verður at umbyggja gamla sjúkrahúsið eftir samanbindingina, fyri at heildin kann virka.

Fleiri stórar umvælingar og ábøtur eru sera átrokandi á Landssjúkrahúsinum, og verður tí at seta pening av til hetta. Støðan á Klaksvíkar sjúkrahús, er so mikið góð, at bert smávegis ábøtur eru neyðugar.

Eydnast at fáa semju við Sjúkrasystrafelagið at broyta lønarviðurskiptini hjá sjúkrasystranæmingum til eina stuðulsskipan, kunnu næmingar takast inn á sjúkrasystraskúlan 1. oktober.

Nýggj tilskotsskipan til heilivág er sett í verk, og tí minka útreiðslurnar hjá sjúkrakøssunum til heilivág og útreiðslur landskassans til sjúkrakassarnar. Landsstýrið hevur samtykt at minka um vinningin hjá apotekunum munandi, so dyrkanin ikki verður óneyðuga stór.

Vegna búskaparstøðuna hjá kommununum er landsstýrið tíverri ikki komið longri við ætlanini um, at børn undir 16 ár fáa ókeypis tannarøkt.

Landsstýrið arbeiðir við at gera eina nýggja skipan fyri skúlalæknatænastuna í Tórshavnar kommunu, soleiðis at allir kommunulæknarnir býta uppgávuna eftir sama býti sum fólk hava valt lækna.

Játtanin at viðgera rúsdrekkamisnýttarar er í verandi fíggarlóg lögð undir heilsumál, og arbeiða Heilbrigðið og Blákrossheimið sum stovnar við fastari játtan. Dentur eigur at verða lagdur á at seta upplýsandi tiltøk í verk at fyrbygja misnýtslu. Rusdrekka- og Narkotikaráðið eigur at verða ein natúrligur miðdepil í hesum arbeiði.

Íbúðarmál

Útlánsvirksemi Húsálansgrunsins seinsta árið hevur verið merkt av varsemi. Nógv færri hús og íbúðir eru bygd. Fyri at bota um fígjarstøðuna hjá Húsálansgrunninum samtykti lögtingið fyrr í vár lóg um avskrivning av restkuld av lánum, sum Húsálansgrunnurin hevði úr oljugrunninum.

Landsstýrið miðar ímóti at føra ein íbúðarpolitikk, so at verandi íbúðarhópur verður nýttur mest møguligt. Eins og undanfarin ár ætlar landsstýrið at seta ávísar peningaupphædd til Húsálansgrunnin á fíggarlógini komandi ár.

Almannamál

Á røktarheimsøkinum heldur skipanin við eindarprísi fram, og hevur Almanastovan skotið upp, at hann verður settur til kr. 920.- um dagin fyri búfólkið í 1994, og svarar hetta til støðið í 1993.

Væntandi verða røktarheimini í Sandoyinni tikin í nýtslu fyrst í komandi ári. Roynt verður at finna ein alternativan rakstur, so tey mest røktarkrevjandi kunnu búgvan heima á Sandi, meðan heimini í Skopun og Skálavík verða meira lík sambýlinum í Húsavík, ið skuldu givið ein bíligari rakstrarhátt enn tann, vit kenna.

Sambýlið í Húsavík heldur fram, til røktarheimini lata upp. Arbeitt verður ímóti at seta á stovn sambýli í Norðurstreymoy. Tó verða tey mest røktarkrevjandi úr hesum øki visiterað til røktarheimið í Vágum.

Munandi sparingar eru framdar á dagstovnaøkinum í ár í sambandi við ásetan av eindarprísi. Væntandi letur ein dagstovnur upp í Sørvági í heyst, og letur tí Daljanstova í Sandavági aftur.

Vardi verkstaðurin í Runavík letur upp 15. august. Seinni í ár verður búfelagsskapur fyri evnaveik í Runavík tikin í nýtslu.

Við broytingini í § 32 í forsorgarlógini ber til, at stovnar undir Andveikraverndini og aðrir stovar verða lagdir um til sambýli, har tann einstaki við síni pensjón er við til at fígga raksturin.

Dagheimið á Berjabrekku verður tikið í nýtslu fyrst í september. Ætlanin er at fara undir eitt bústilboð til evnaveik í Suðuroy komandi ár, og verður hesin búfelagsskapur helst lagdur í Vági. Eisini eru fyra børn flutt á Autistaheim í Havn.

Samanlegging av heilsu- og heimasjúkrasystraskipanini og heimahjálpinum fer at geva fyrimumir, tí skipanirnar viðvíkja ofta somu fólkom. Eisini gevur hetta móguleikar fyri at raðfesta uppgáurnar. Ein stýringsbólkur fer fyrireikingarnar til endaligu samanleggingina.

Kærunevnd í almannamálum kann fara undir virki sítt. Kærur, innkomnar eftir 1. apríl í ár, avgreiðir nevndin.

Tann 1. juli vórðu øll endurgjöld úr Danmark til almannaveitingar lögð í eina heildarveiting. Við ætlaðu rammulógini frá 1. januar 1994 kann alt lógargrundarlagið á almannaøkinum verða løgtinslógir.

Miðfyrirringin av almannaumsitingini gongur sum ætlað. Fleiri stavsfólk eru flutt frá høvuðsdeildini og øktar heimildir eru givnar deildinum í Eysturoy, Norðoyggjum og í Suðuroy.

Endurbúgvingarstovan og heilsu- og heimarøktin eru nú lagdar undir Almanastovuna, og eru ætlanir at hava somu skipan fyri Andveikraverndina.

Bygnaðurin á Hjálpatólamiðstøðini verður broyttur.

Kommunumál

Kommunurnar eru illa fyri fíggarliga. Tann kommunala lánsskuldin er 1,7 mia. kr., skattainntøkurnar hjá kommununum eru 539 mió. kr. Tølini fyri 1988 vóru ávikavist 1,2 mia. kr. og 649 mió. kr. Kommunurnar eru, sæð undir einum, ikki førar fyri at rinda vanligan rakstur og rentur og avdráttir av lánum, hóast fleiri kommunur í ár hækkaðu skattaprosentið, onkrar munandi.

Landsstýrið er um at verða liðugt við at gera eitt nágreiniligt yvirlit yvir støðuna hjá kommunum.

Landsstýrið fer í næstum at boða teimum kommunum, sum eru ringast fyri einar 10-12 kommunur - til fundar, kanska saman við peningastovninum, fyri at vita um ein loysn er at finna. Men landsstýrið hevur eisini boðað frá, at nøkur beinleiðis fíggarlig hjálp úr landskassanum verður ikki veitt kommunum.

Í mars mánaða fekk kommunuarbeidsnevndin boð frá landsstýrinum at halda fram eftir arbeiðssetninginum um, at uppgáva og ábyrgdarbýti millum land og kommunur skjótast gjørligt verður skipað eftir, at kommunurnar verða lagdar saman í størri eindir, sum nevndin hevur mælt til. Landsstýrið hevur avgjørt fyribils at steðga nevndararbeiðinum, til politiski myndugleikin hevur tikið støðu til spurningin, um arbeiðið skal halda fram, møguliga við broyttum arbeiðssetningi og aðrari samanseting av arbeiðsnevndini.

Landsstýrið er í ferð við at gera uppskot um broytingar í kommunustýrslógini. Tað er serliga viðvíkjandi fíggar- og roknskaparviðurskiftunum hjá kommununum og reglur um viðurskiftini millum kommunu og vinnulív.

Samferðsla og samskipti

Íløgur í vegir og tunlar, havnir og ferjulegur eru munandi skerðar tey seinastu árin. Játtanin í 1991 var tilsamans 301 mió. kr., í 1992 241 mió. kr. og í 1993 165 mió. kr. Flest allar tær dýru íløgurnar í samferðslukervið eru um at vera lidnar. Sumbiartunnilin verður væntandi liðugur seinast í 1994.

Í 1992 vórðu Samferðslustovan og Strandfarskip Landsins lögð saman. Játtanin á fíggarlógini fyri 1993 var 28 mió. kr. Til sammetingar kann nevast, at játtanin fyri 1992 var 51 mió. kr., og tá grannskoðaður roknskapur varð gjørdur, vísti tað seg, at hallið fyri 1992 gjørdist góðar 60 mió. kr. Við øðrum orðum varð játtanin skorin niður í helvt frá einum fíggarári til annað. Tað er eyðsæð, at slíkur niðurskurður merkist, fyrst og fremst við einari munandi skerðari ferðaætlan.

Landsstýrið fylgir við gongdini og kannar stovnsleiðslan um fíggarstøðuna.

Bæði farma- og ferðafólkatalið á rutuni millum Føroyar og Skotland er økt munandi.

Løgtingssamtyktin um Atlantsflog, ið varð gjørd í seinastu tingsetu, har m.a. veðhaldsskylda landskassans uppá 75 mió. kr. varð umlögð til partapening. Landsstýrið eigur nú allan partapeningin í felagnum. Leiðsla felgsins hevur við ymiskum tiltøkum lagað virkseimið til tær

broyttu og verru tíðirnar. Ætlanina at fara at byggja uppí terminalin á flogvøllinum hevur landsstýrið tikið uppaftur. Væntandi verður málsviðgerðin liðug í heyst.

Telefonverkið er eisini merkt av vánaligu fíggjarviðurskiftunum. Eftir at allar útreiðslur eru goldnar og fullar avskrivningar tiknar við, er avlopið fyri 1992 góðar 12 mió. kr., avlopið fyri 1993 mett til góðar 3 mió. kr., og avlopið fyri 1994 einar 6-7 mió. kr.

Hóast eingi nýggj lán eru tikin í seks ár, so verður framhaldandi neyðug íløga gjørd. Henda nýgerð verður øll fíggjað um raksturin. Størsta arbeiðið í løtuni er uppá nýggja transatlantiska kaðalin, CANTAT 3.

Rakstarhall postverksins verður munandi minni í ár enn árin frammanundan. Í 1990 var hallið 20 mió. kr., í 1991 13,5 mió. kr. og í 1992 millum 8 og 9 mió. kr. Í ár verður hallið einar 4-5 mió. kr. Málið er at fáa javnvág í raksturin í 1994.

Umhvørvismál

Landsstýrið fer í næstum at taka støðu til, hvussu umhvørvisverndarlógini verður at umsita. Partar av umhvørvisverndarlógini, herundir eftirlit á staðnum, eigur at liggja hjá kommunum. Regluskapandi arbeiði harafturímóti, yvirumsjón og eftirlit við serliga dálkandi virkjum, eigur at liggja hjá Heilsufrøðiligu starvsstovuni ella øðrum landsstovni. Higartil hevur Heilsufrøðisliga starvsstovan røkt meginpartin av uppgávanum eftir umhvørvisverndarlógini.

Orkumál

Oljunýtslan í 1992 var 2,5% minni enn í 1991, og er tað heldur størri minking enn frá 1990 til 1991. Minkingin stavar frá eini nógv minni nýtslu til skip, og var nýtslan á landi heldur meira enn í 1991.

Eisini elnýtslan minkaði, men ikki so nógv sum oljan. Minkingin var 1,8% í mun til 1991. Men av tí at árið var serliga vánaligt, er ongantíð fyrr framleitt so nógv el við vatni sum í 1992, og var økingin 12% í mun til 1991. Býtið millum vatn- og dieselframleitt el var 42% vatn og 58% diesel.

Eingin orkuútbýgging er í løtuni; men í vár setti SEV eina vindmyllu upp í Neshaga, og hevur hon roynst væl.

IWC, NAMMCO og grindin

Aftur í ár sóu vit á ársfundi í altjóðahvalaráðnum - IWC - at grindadráp verður viðgjørt á politiskum stigi og ein viðtøka samtykt ímóti okkum.

Tíðin er helst komin at endurskoða okkara lut í donsku sendinevndini og limaskap Føroya í IWC.

Hinvegin er gott samstarv í nýggja felagsskapinum fyri umsiting av havsúgdjórurum í Norðuratlantshavinum - NAMMCO. Bæði vísindanevnd og umsitingarnevnd eru valdar og fóru til verka eftir stovnandi fundin í Tórshavn í september.

Vit vænta okkum gott samstarv við hini limalondini í NAMMCO - Grønland, Ísland og Noreg - í einum felagsskapi, har ið umsitingaravgerðir eru grundaðar á besta vísindatilfar.

Tá ið skrivstovan er stovnað í Tromsø í september, er alt klárt til at halda fram við tí góða og týðningarmikla arbeiðnum - ikki minst at halda fram við grindakanningum og ætlanini um aftur eina stóra norðatlantiska hvalateljing í 1995.

Norðurlandasamstarvið

Hóast langt er á mál, til vit hava vunnið fullan limskap í norðurlandasamstarvinum, so er tó okkurt, ið ber á rætta borðið.

Tá samstarvið - undir leiðslu forsætisráðharranna - varð umskipað, komu stjórnarleiðararnir í Føroyum, Álandi og Grønlandi meira við í samstarvið í forsætisráðharraráðnum.

Vit eru umboðað í norrønu samstarvsnevndini, sum undir leiðslu forsætisráðharranna og samstarvsráðharranna, fyrisitur norðurlandasamstarvið.

Játtanin til samstarvið varð umskipað í 1992. Tey komandi árin verður meira játtað til mentan, undirvísing og gransking. Longu í 1996 skulu partar av samstarvinum fáa helvtina av árlegu játtanini. Játtanin til norðurlandasamstarvið er í ár 650 mió. kr.

Hesa broyting kunnu vit bert fegnast um. Hetta er eitt samstarvsøki, har vit serliga eru við í.

Samvinna við Ef, EFTA o.o.

Nýggir frihandilssáttmálar eru fignir í lag við EFTA-londini - Finnland, Ísland, Noreg og Svørríki - og verða væntandi sáttmálar undirskrivaðir við Eysturríki og Sveis í næstum.

Handilssáttmálin við EF roynist rímiliga væl. Avtalaða felagsnevndin sáttmálapartanna millum hevur regluligar fundir; men landsstýrið er vónsvikið av, at ov lítið kemur burtur úr hesum fundum og umhugsar at fara til donsku stjórnina, so samráðingararbeiðið kann leggjast í eina legu, sum ætlanin var, tá ið sáttmálin varð undirskrivaður.

Landsstýrið fylgir neyvt við arbeiðinum í EF og EFTA at skipa ein EØS-sáttmála, tí mett verður, at hesin sáttmálin kann fáa stórt og vónandi positivt árin á EØS-londini.

Undirgrundin

Tann 1. september í fjør varð semja gjørd millum landsstýrið og ríkistjórnina um, at málsøkið ráevni í undirgrundini varð føroyskt sermál. Við hesi søguligu semju, sum var undirskrivað í Tórshavn 22. december 1992 og góðkend á lögtinginum 4. mai í ár, endaði eitt langt stríð millum heimastýrið og donsku stjórnina.

Landsstýrið setti longu í december 1992 nevnd, oljuráðleggingarnevnd landsstýrisins, at vera landsstýrinum til hjálpar at gera eitt verklag til umsitingar av tilfeinginum í undirgrundini, og handaði nevndin landsstýrinum frágreiðing sína tann 25. juni í ár.

Landsstýrið fer helst í hesi tingsetu at leggja uppskot til samtyktar fyri lögtingið um, at føroyingar ætla sær at loyva leiting eftir olju og jarðgassi í undirgrundini og uppskot til lögtingslóg um forkanningar o.a.m. av undirgrund Føroya. Ælanin er eisini at halda fram við at gera verklag fyri økið; men endalig støða er ikki tikin til, hvussu hetta skal gerast.

Ein stórir óloystur spurningur í undirgrundarmálinum er landgrunsmarkið við Bretland. Samráðingar hava verið millum bretar ørðumegin og føroyingar og danir hinumegin um at finna eina loysn, men ongan veg er gingist.

Í samband við at vit yvirtóku undirgrundina, skeyt danska uttanríkisráðið upp, at føroyingar tóku yvir leiðsluna í donsk-føroysku nevndini, sum samráðist við bretar um langrunsmarkið. Nevndin skal tó virka undir somu treytum sum higartil innan ríkisfelagsskapin. Fundur verður við bretar í oktober, og hevur tað størsta týðning fyri okkum at fáa loyst hetta mál, um føroyingar skulu fara undir oljuvinnu.

Stýrisskipan

Seinastu tíðina hava nógvar atfinningar verið at stýrisskipan okkara. Serstakliga hevur verið funnist at, at ov nógv samanblanding er av lóggevandi og útinnandi valdinum, og tað tí mangan er ógreitt, hvør hevur ábyrgdina av tiknum avgerðum.

Landsstýrið setti í vár nevnd við tí setningi at kanna og lýsa stýrisskipanina og at gera uppskot um nýggja stýrisskipanarlóg. Nevndin skal verða liðug við arbeiðið innan 1. oktober.

Tá nýggj landsstýrissamgonga varð skipað í apríl mánaði varð samstarvsavtala gjørd millum teir tríggjar flokkarnar, sum nú eru í samgongu. Í seinasta punkti í samstarvsavtaluni stendur: "Stýrisskipanin verður broytt við støði á álitinum, sum nevndin, ið er sett at kanna stýrisskipanina, leggur fram í seinasta lagi 1. oktober 1993. Ríkisrættarligu viðurskiftini Danmarkar og Føroya ímillum verða broytt, so at føroyingar fáa fult lóggávu- og umsitingarvald yvir samfelagnum."

Við grundarlagi í hesum arbeiðssetningi og í arbeiðnum frá stýrisskipanarnevndini ætlar landsstýrið at leggja uppskot fram um nýggja stýrisskipan fyri Føroyar.

Landsstýrið vil hava, at hetta uppskot fær eina gjølliga politiska viðgerð á lögtingi, so at eitt samt lögting kann taka undir við tí lóggávu, sum samfelag okkara skal verða stýrt eftir.

Samvinnan við danskar stjórnir

Seinasta árið hevur verið stórt virksemt í samvinnuni millum landsstýrið og donsku stjórnina.

Umframt vanliga samstarvið í samband við sáttmála við útlond, eru síðan seinastu ólavsøku fleiri stórar broytingar hendar í samvinnu Føroya og Danmarkar millum.

Yvirtøkan av undirgrundini, føroyska leiðslan í donsk-føroysku landgrunssamráðingarnevndini og umlegging av sosialu veitingunum í heildarveitingini eru stórar og kollveltandi broytingar. Afturat hesum kemur so virksemt og avtalar, ið gjørdar vórðu í samband við fíggjartupul-leikarnar í samfelagnum.

Síðani avtalurnar, sum danska stjórnin og Føroya Landsstýri gjørdu 6. oktober 1992, 1. februar og 28. mai 1993, hevur nógv verið tosað um, hvørja ávirkan tær hava á okkara frælsi at taka avgerðir í øllum málum.

Eru krøvini, sum sett verða í hesum avtalum um fíggarlógina, IMF-serfrøðingar, vinnulívslógir og bygnaðarnevnd órímlig, og hvørja ávirkan hava hesi á samfelag okkara?

Kravið frá 6. oktober 1992 um javnvág á fíggarlógini hevði við sær, at fíggarlógin varð tøvd hálva miljard.

Útreiðslurnar vórðu skerdar, og skattabyrða borgarans vaks. Hetta hevur havt við sær, at búskaparliga virkseimið er vorðið minni enn mett varð frammanundan.

Enduruppbyggingarskráin frá IMF-serfrøðingunum tykist heldur ikki at hava verið til stóra nyttu, tí einastu ráð vóru upp aftur størri fíggarligar skerjingar enn tær, ið longu eru gjørdar. Sitandi danska stjórnin hevur eisini slept hesi treyt.

At gera vinnulívslóggávuna nútímans var neyðugt, um vit skuldu rokna Føroyar sum nútíðarsamfelag.

Hvønn týdning, arbeiðið hjá bygnaðarnevndini fær, sæst í næstu framtíð. Hinvegin hevur landsstýrið givið tilsøgn um, at tað ætlar í fiskivinnupolitikki sínum at fylgja tí stevnu, nevndin kemur við.

Í sambandi við fíggartrupulleikarnar í Føroyum hevur danski statsministerin sett trímanna serfrøðinganevnd, mannað við fólki uttan fyri umsitingina, at ráðgeva sær. Nevndin skal vera liðug við arbeiði sítt í seinsta lagi 31.12.1993; men longu í september kemur hon við einum ávegisáliti.

Føroya Landsstýri hevur eisini sett eina líknandi trímánnanevnd, og skal føroyska nevndin vera liðug við arbeiði sítt samstundis sum danska nevndin.

Eingin ivi er um, at hesar avtalur hava havt ávirkan á føroyska samfelagið, men hava tær skert frælsið og rættindi okkara?

Tað er nú einaferð so, at tá ið tú skyldar pening, noyðist tú at ganga undir tær treytir, sum lángevarin setir tær, og her kann leggjast aftrat, at ikki er væntandi, at annar lángevandi hevði sett linari treytir. Tað er tí eyðsæð, at virkismøguleikar føroyinga eru skerdir í hesum døgum.

Vit kunnu siga, at vit seinasta árið á ein hátt eru vorðin meira heft at dønum av teimum stóru lántøkunum; men samstundis hava vit á øðrum økjum fingið nógv meira at siga sjálv.

Rætta leiðin er eisini hon, at vit verða før fyri sjálvi at taka avgerð í øllum málum.

Framtíðarútlit

Hvussu eru so útlitini fyri komandi árið? Fer at bera til at minka um arbeiðsloysið, at steðga fólkaflýtingini úr Føroyum og at venda mótløysinum, ið nú valdar, til áræði og virkseimi.

Jú, í allari neyðini eru tó ymiskir glottar fyri framman. ið kundu bent á broytingar til tað betra.

Við umstruktureringini og fíggarligu saneringi av vinnuni á sjógvi og landi verða nú skapaðar fyritreytir fyri sunnum vinnulívi, ið kann bera seg á handilsligum grundarlagi, og um rætt veður atbórið, ber til at fáa fleiri fólk í arbeiði í fiskivinnuni.

Nú veiðunøgdin um Føroyar framvegis fellur, er tó ein lítil glotti á fiskiveiðiøkinum, at fiskiskapurin á fjarleiðunum hevur verið góður, og at nýggjar fiskileiðir eru funnar.

Fíggarviðurskiftini hava eisini útlit fyri at ganga rætta vegin. Í avtaluni millum landsstýrið og donsku stjórnina frá 28. mai hava vit fingið ein tryggleika á hesum økinum, sum vit ikki hava havt seinasta árið. Fígging er fingin til undirskot á fíggarlógini, og vissa er fingin fyri tryggleikanum í peningastovninum.

Fyri tey, sum hava starvast í byggivinnuni í tænavinnuni og í umsitingini, eru útlitini fyri nýggjum arbeiðslássum ikki góð beint nú.

Nøkur teirra mugu í eina tíð royna at finna sær arbeiði uttan fyri landoddanar, men vónandi kunnu tey aftur fáa arbeiði í Føroyum um ikki alt ov langa tíð. Hetta kann m.a. henda, um vit fáa fleiri arbeiðspláss innan nýggjar tænavinnur og møguliga eisini oljuvinnuna.

Politiska uppgávan er at skapa tær neyðugu fortreytirnar fyri, at hesar vinnur kunnu mennast. Landsstýrið kann eisini vera við til at stuðla uppbygging og neyðuga umskúling av fólki.

Tey búskaparligu útlitini sum heild tykjast at benda tann vegin, at niðurgongdin í samfelagnum er um at steðga, og at vit fara at ganga niðan brekku aftur; men leiðin er long og brøtt og strævin.

Samgonga og samstarv

Í hesi sera torføru tíð er neyðugt meira enn nakrantíð, at vit- flokkarnir, ið hava átikið okkum at stýra, standa saman um at loysa vandamálini og lata seráhugamál, sum hvør flokkur sær hevur, liggja, elva tey til ósemjur, sum eigur at verða nýtt til at loysa tað, sum veruliga trokar á.

Tað kann tí væl henda, at tann einstaki veljarin gerst ónøgdur við, at flokkurin, hann ella hon valdi, ikki nýtir orku til júst tað mál, sum hann ella hon helt vera tað týðningarmesta; men sum støðan er, mugu seráhugamálini, har tað er neyðugt, víkja fyri at bjarga samfelagnum.

Flestu løgmanrøðurnar enda við, at samgongan bjóðar andstøðuni til samstarv. Men ofta er tað so, at tá ein samgonga er skipað, er so sum so við, hvussu stóra ávirkan andstøðuflokkarnir hava. Eg fari kortini at bjóða til samstarv og fari at biðja andstøðuna taka hesa innbjóðing í størsta álvara.

Eg fari serliga at nevna hesi mál: Oljuvinnuna, fiskivinnuna og stýrisskipanina. Tær avgerðir, vit taka í hesum málum, hava so stóran týðning og so stóra ávirkan á framtíðina, at tær eiga at verða tiknar við so stórar undirtøku í løgtinginum sum gjørligt og ikki bert av seyrtan tingmonnum.